

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1996
FORFATTER:	Ole Neergaard-Holm
TITEL:	En historie der har vasket sig: fire generationer med rent linned.
KORT RESUME:	Kolding Dampvaskeri og Kur-Badeanstalt, grundlagt 1904, overtaget af familien Lorentzen 1920: firmaets historie fra 1920 til 1996.

En historie der har vasket sig

Fire generationer med rent linned

Af Ole Neergaard-Holm

Ved årsskiftet 1919-1920 fik Kolding fire nye indbyggere, der kom til at virke resten af livet her. H.C. Lorentzen og hustru Charlotte og sønnen Alex, nygift med fru Olga, kom alle fra Vejle, hvor man havde drevet H.C. Lorentzens elektriske vaskeri på Koldingvej 22. H.C. Lorentzen var uddannet skrædder og fru Charlotte havde lært fransk vask og strygning på DEHN's Dampvaskeri i København. Fruen var tillige kaptajn i Frelsens Hær og svenskfødt. Hun var den drivende kraft i vaskeriet i Vejle, hvad ofte var tilfældet i den type mand-og kone-forretninger.

Sønnen Alex var udlært tømrer hos maskin-snedkeriet Henriksen og Jeppesen i Vejle, men efter fyraften hjalp han med udbringning af vaskepakker over hele byen med en af tidens kendte transportmidler – en trækvogn.

Familien Lorentzen var energiske og fornuftige mennesker med begge ben på jorden, især når det kom til pengesager. De skrævede aldrig længere, end bukserne kunne holde, levede godt af den lille forretning og ville gerne udvide, når muligheden var der.

Gennem en herr Phaff, der rejste i maskiner og udstyr for dengang landets største fabrikant af vaskemaskiner, Georg E. Mathiasen, fik familien nys om, at en noget større forretning i Kolding var til salg. Han mente, at Lorentzens ville være de rette folk til at drive denne virksomhed, idet

han kendte familien godt. Han foreslog derfor Lorentzens at købe denne forretning, vel vidende, at det var et vovestykke, men man tog mod til sig og kom i kontakt med ejeren, herr Frøkjær Jensen på Kolding Dampvaskeri og Kur-Badeanstalt, beliggende på Sønder Landevej 12, som adressen var dengang.

Grundlagt i 1904, den 18. februar af herr Dahl, 1915 overtaget af herr Frøkjær Jensen, på hvilket tidspunkt der var 15 beskæftigede og 20 i 1920, var der tale om et ret stort kompleks, dels mod Stejlbjergvej, dels mod den senere Haderslevvej i nr. 16 og 16A, på hvis modsatte side den efter datidens »skyskraberagtige« Nordisk Solar-bygning blev bygget et par år senere.

Badeanstalten, der kunne tilbyde alle former for bade, beslaglagde en større del af lokalerne end vaskeriet. Livsnerven i virksomheden var et kedelanlæg med dampmaskine, der sammen med øvrige maskiner, driftsmidler, inventar m.v. skulle være i god stand og ikke stå for nævneværdige reparationer lige med det første. Noget væsentligt for en køber.

Gennem forhandlinger og med bistand fra landsretssagfører Hove nåede man frem til en købspris på kr. 360.000, som skulle afdrages over en periode på (muligvis) 15 år. Med forrentning var der tale om en temmelig voldsom belastning. Det siges, at folk i byen med begreb om økonomi

Udbringning af vasketøj. Foto fra 1921.

rystede på hovedet over den astronomiske købspris, ligesom nogle gav udtryk for, at den gode herr Frøkjær kunne have været trykket på prisen.

Den 1. januar 1920 rykkede de to generationer ind i hver sin bolig i ejendommen, og alle deltog herefter i det daglige arbejde, der ofte strakte sig til langt hen på aftenen, også om lørdagen. Alex Lorentzen stod bl. a. for udbringningen af pakker, hovedsagelig eftermiddag og aften. Med i købet var en hest og en vogn. Denne ekvipage mindede om de velkendte mælkevogne og var selvfølgelig også hvid. Som et synligt tegn på

fremgang kunne man allerede i 1922 se Alex Lorentzen på førersædet af en Ford varevogn af HGF-typen, indkøbt hos Koldings aut. Ford-forhandler Søren Pedersen på Agtrupvej, også kaldet Ford-Pedersen eller Søren Ford. Dette afstedkom stor bitterhed hos byens General Motors-forhandler i Låsbygade, der herefter formentede Alex Lorentzen adgang til værkstedet for at samle vasketøj ind hos mekanikerne.

Men det var såmænd småting imod hvad der skete 3-4 år efter overtagelsen. Da brød såvel dampmaskine som kedel sammen, netop det der allermindst måtte ske. Det var en ekstra økono-

misk lussing af format. Nyt måtte installeres og mirakuløst klarede man tilsyneladende skærerne, men kun til 1929, da måtte man faktisk give op over for de alt for store afdrag og renter samtidig med krisetiderne i øvrigt.

Den efter sigende velsituerede herr Frøkjær, der i kølvandet af det vellykkede salg kunne etablere en familiefond, måtte sammen med Lorentzens til sagfører Hove og blev her stillet overfor valget imellem at tage virksomheden tilbage eller give familien Lorentzen mærkbart lempeligere vilkår, idet sagføreren spurgte herr Frøkjær, om han mente, der kunne findes nogen bedre til at drive forretningen. Det blev man hurtigt enige om, ikke var muligt. Afdrag m.v. blev næsten halveret, og familien kunne nu med ro i sindet fortsætte vokseværket fra 1920'erne ind i 1930'erne. Først i 1942 faldt sidste afdrag.

Både herr Lorentzen senior og junior forstod at omgive sig med pålidelige folk, der ofte blev i mange år. Rutinerede og dygtige strygere var forudsætningen for en høj og vedvarende kvalitet ved alt »finvask« som f. eks. herrernes manchetter og kravetøj, knækflipper og såkaldte skjorte-bryster – i internt fagsprog kaldet »klipfisk«. Alt skulle stives, stryges og blankes i smukkeste udførelse og måtte tillige ikke koste for meget, skønt de, der brugte meget af den slags, ofte hørte hjemme i de bedre sociale lag.

Skønt det meste vask blev udført for private, havde man også grupper af erhvervskunder blandt tjenere, frisører, bagere, købmænd og læger m.fl.

Vaskerierne havde helt til begyndelsen af 1950'erne ofte et noget flosset omdømme, baseret på enkelte tilfælde af uheldig behandling af tøj. Der opstod myter, man måtte kæmpe imod.

F.eks. kunne rygterne gå, at man for at få tøj rent, vaskede i syre og klor og andre kraftige sager, og at man sjældent fik alt sit eget tøj tilbage fra vaskeriet. At mange småvaskerier og rullestuer ofte lå i dybe, mørke kældre, lokaler, der stort set ikke kunne bruges til andet, gjorde jo ikke omdømmet bedre.

Badeanstalten var indtil anden verdenskrig en væsentlig del af forretningen. Her kunne man tilbyde eksempelvis russisk damp-, romersk tørluft- og badstuebad, lysbad, kulsyrebad og saltbad, skotsk douche, højfjeldssol, kulbuelys og meget mere. Endvidere behandlinger mod gigt, rheumatisme og iskias. Det forlyder også, at borgere indfandt sig på badeanstalten for at svede en enkelt brandert ud. I en tryksag til reklame for badeanstalten stod ordret at læse til anbefaling for de forskellige bade »samtidig styrker de Nerverne og hæder Konstitutionen mod vor fugtige og foranderlige Klima. Disse Bade er fortræffelige for såvel Mænd som Kvinder, der er tilbøjelige til Korpulence«.

Det bør også nævnes, at efter lægeordination tilbød man massage af eksamineret, lægeautoriseret massøse eller massør. Sidstnævnte var i mange år bademester Aksel Storm, som nogle måske endnu husker. Badeanstalten var åben for publikum hver dag, søndag undtaget, fra kl. 9 til 19, fredag og lørdag til kl. 22. Badende under den såkaldte »sygekassegrænse«, på den tid vistnok kr. 3.500 gik for halv pris, hvilket dannede grundlag for et kommunalt tilskud til driften. Normalt kostede et bruse- eller karbad 50 øre.

I midten af 1930'erne ansattes en chauffør. Hans navn var Peter Lorentzen, og han var ikke med-

Kolding Dampvaskeri og Kur-Badeanstalt, 1922.

lem af familien. Mange Kolding-borgere vil kunne huske ham, der bragte vasketøj ud til stort set alle dele af byen gennem 39 år. Mod slutningen af 1930'erne var der ansat tre chauffører med hver sin varevogn. Maskinparken blev løbende fornyet og udvidet. Man ville gerne have det bedste, men købte aldrig på afbetaling eller stiftede gæld. Moralens var, at man købte, når pengene var der, og betalte kontant.

Målbevidst konsolidere familien virksomheden, hvor omsætningen og kundekreds steg støt. Alle familiemedlemmer deltog aktivt i den daglige drift et godt stykke over fuldtid. Alex Lorentzen kunne træde ind og afløse på så at

sige alle pladser i de mandsbetonede jobs som kedelpasser, vaskemester, maskinmester, håndværker og evt. chauffør. Fru Olga var en rutineret strygerske ved mulde (strygerulle) og strygerjern, flipblanker m.m. og var i mange år en værdsat arbejdskraft i driften. Hun var desuden en omsorgsfuld husmor i hjemmet med en søn og to døtre.

Udover »Dampvaskeriet« fandtes i Kolding tre andre vaskerier, nemlig Vaskeriet Frem, Centralvaskeriet og Vaskeriet Thor, alle noget mindre end Kolding Dampvaskeri og Kur-Badeanstalt. Desuden fandtes rullestuer med såkaldte koldruller.

Besættelsestiden bød på en lang række problemer, der medførte restriktioner og indskrænkninger i aktiviteterne. To af de vigtigste råvarer for virksomheden, brændsel og vaskemidler, blev stærkt begrænset, og når man endelig fik tildelt noget, var det som regel af ringe kvalitet. Ved f.eks. tørv, indkøbt ved vintertide og angiveligt af prima kvalitet, kunne man få en kedelig overraskelse, når de kom hjem i varmen og pludselig blev forvandlet til en klat smadder. Et ganske andet problem var, at den tyske værne-magt kunne forlange, at virksomheden skulle påtage sig arbejde for den. Under pres med stor smidighed lykkedes det for Alex Lorentzen at

holde arbejde for besættelsesmagten på et minimum, men man måtte acceptere at vaske et kvantum lagner og håndklæder for de kaserne-rede soldater og at modtage et kontingent soldater på badeanstalten til afvaskning. Endelig kom også mange officerer og menige og afleverede deres private pakker i indleveringsbutikken på Haderslevvej. Lidt positivt kom der dog ud af det, idet man kunne gøre krav på nogle ekstra tildelinger af brugbare vaskemidler og brændsel. Benzinmangel medførte naturligvis, at udbringning af vasketøj blev noget indskrænket, men med gasgenerator på et køretøj og heste foran et andet gik det nogenlunde.

Kolding Dampvaskeris maskinpark i 1939. Til højre chauffør Peter Lorentzen. Foto: Ingemann.

1939 blev installeret en ny ny kedel til produktion af damp ved otte atmosfæres tryk. Hertil krævedes ifølge loven en fyrbøder/kedelpasser med certifikat. Kedelen blev leveret af en kendt Kolding-virksomhed De Danske Mejeriers Maskinfabrik. Endvidere etablerede Alex Lorentzen i 1942 en ny afdeling til rensning af garderobe m.v., som fik den ikke særlig publikumsvenlige betegnelse »kemisk tøjrensingsanstalt«. Trods tidspunktet var dette initiativ særdeles nyttigt for virksomheden, idet det blev et naturligt supplement til vasketøjet, der kunne hentes og bringes samtidig. Der skulle imidlertid gå mange år, inden man kunne vænne danskerne til begrebet kemisk tørrensning, efter det amerikanske udtryk dry-cleaning, der betød vask uden brug af vand. De kære gamle habitter og dragter m.m. fik efterhånden »pasform«, jo mere smuds og fedt, de samlede. Efter en grundig rensning kunne en reklamation derfor gå på, at nu hang det hele som en klud. Mandlige kunder måtte dog konstatere, at benklæderne efter rensningen føltes særdeles behagelige, især i skridtet.

I 1946/47 faldt seniorparret H.C. Lorentzen og hustru begge bort, og Alex Lorentzen stod som ene-ejer af virksomheden, der endnu i nogle år måtte slås med restriktioner. Men efterhånden som disse forsvandt, mærkede man en markant fremgang for denne udprægede servicebranche. Behovet for mere plads, nyere maskiner, mere personale betød, at dele af badeanstalten blev inddraget til produktion. De gamle bygninger måtte gennemgå mange ændringer, og særlig store maskiner kunne kun komme ind ved at nedbryde ydermure og mure til igen. Naturligvis gik man også hurtigst muligt over til at fyre ke-

delanlægget op med olie. Det var et enormt fremskridt, når man sammenlignede med tidligere tiders brændsel som savsmuld, træspåner og de tidligere nævnte tørv. En 10.000 liters olietank blev lagt ned i Stejlbjergvej, da de store tankvogne ikke kunne komme ind i gården. En kæmpe-tank for datiden, men Alex Lorentzen planlagde langsigtet og tænkte altid i »baner«, som han udtrykte det.

I 1948 foretog Alex Lorentzen og hustru en såkaldt slægtsrejse til USA, men turen blev i nok så høj grad udnyttet til at studere vaskeribranchen, der derovre havde et betydeligt og højt udviklet omfang, og som det så ofte var tilfældet i disse år, lod også denne branche sig kraftigt inspirere fra den anden side af Atlanten, især når det drejede sig om serviceydelser og vask på lejebasis til alle former for erhverv, et område der endnu var på begynderstadiet i Danmark, dog med et vist omfang i Storkøbenhavn.

Alex Lorentzen kom hjem med masser af indtryk og ideer, og netop udlejning af kitler og arbejdsbeklædning til detailhandelen og linned til hoteller og restauranter fik en langt højere prioritet end hidtil. Dog var dette fortsat en mindre del af virksomhedens produktion, idet vask for private fik en eksplosiv udvikling op gennem 1950'erne. Begreber som våd-vask, tør-vask og rulle-vask var discount-tilbud, der blev beregnet efter kilo-mængde. Jo flere kilo i sækken, des lavere kilo-pris, noget, der blev betonet kraftigt i hyppig annoncering i dagspressen og som inspirerede til følgende slogan i en annonce: »det er mængden, der gør'et – i længden«. Det resulterede i, at Alex Lorentzen måtte indkassere en næse fra konditor Bertram Knudsen, Saxildhus, der følte, at hans slogan »det er smør'et, der gør'et« var

misbrugt og forlangte annoncen stoppet. Det måtte Alex Lorentzen imødekomme, idet man gerne så Saxildhus som kunde, når dette nødvendigvis måtte blive aktuelt. Man vaskede endnu selv alt linned fra restauranten og det tilkøbte Hotel Royal i dets kælder på et skrot-klart vaskeanlæg, mens arbejdskraften endnu var bil-

lig. Heldigvis gik der ikke lang tid, før det hele brød totalt sammen, og Saxildhus blev kunde.

Denne artikels forfatter kom som svigersøn til Alex Lorentzen »i lære« i virksomheden i foråret 1950, et ansættelsesforhold, der varede i ca. 35 år. Ingen kunne på daværende tidspunkt forestille sig, hvilke udfordringer og muligheder, der lå i

denne branche. Behovet for udevask var stigende og ikke kun et byfænomen, men ligeså udpræget i landdistrikter. Alex Lorentzen havde åbnet nogle landruter i Koldings opland, der snart tog et sådant omfang, at vognparken måtte udvides betydeligt. I 1952 var der 6-7 store varevogne beskæftiget på fuld tid, hovedparten heraf leveret af firmaet Hans Knudsen på Tøndervej, forhandler af franske Renault, der i flere år var førende på markedet. Ekspansionen satte hurtigt sine spor i den daglige drift, idet man måtte gå over til 2-holdsdrift.

Der var konstant behov for mere plads, og de gamle bygninger på Haderslevvej/Stejlbjergvej havde svært ved at slå til. Der blev bygget til her og der, og man måtte overveje at nedlægge badeanstalten helt – eller rettere sagt den del, der endnu var tilbage, men man havde jo en vis forpligtigelse over for kommunen, der gav et årligt tilskud. Alex Lorentzen søgte i 1952 om at få dette tilskud forhøjet, beskeden som han var, fra 7000 til 7.500 kr, årligt, dette blev ikke imødekommet, og man enedes om at nedlægge badeanstalten helt, idet der var god brug for lokalerne til virksomheden. Omtrent samtidig erhvervede han naboejendommen Haderslevvej 18, hvor ejeren, fru Lea Klank, havde et gardinvaskeri i kælderen, der som et led i købet blev lukket få år efter. Endvidere blev et par småejendomme på Stejlbjergvej opkøbt. Det gav en betydelig større gårdsplads, og yderligere lokaler blev skaffet ved gennembrud af muren til nr. 18, specielt til brug for den "kemiske tøjrensingsanstalt". Endvidere købte han i maj 1952 aktiemajoriteten i dampvaskeriet »Østjylland« i Fredericia. Her blev hans anden svigersøn, H.L. Møller Nielsen, og familie bosat, og han var direktør for dette foretagende i

mange år. En rivende og positiv udvikling kom til at præge denne virksomhed, der havde været økonomisk nede i kælderen. Firmanavnet blev straks ændret til a/s Fredericia Dampvaskeri.

I det hele taget blev 1950'erne stærkt præget af store investeringer på flere områder, og når det var muligt, skyldes det ikke mindst, at det økonomisk gik særdeles godt i Kolding-virksomheden, der nu hed »Kolding Dampvaskeri & kemisk tøjrensingsanstalt«, men i folkemunde kort og godt »Dampvaskeriet«. Ja, så godt gik det, at Alex Lorentzen i flere år havde den tvivlsomme ære at figurere blandt de øverste på den i rådhusen fremlagte liste over byens største skatteydere. Med en vis stolthed over resultatet af hårdt arbejde, betragtede han – og med rette – sig selv som en beskeden privatforbruger. Men som indehaver af et enkeltmandsfirma måtte han jo betale skat af hele overskuddet, selvom de fleste penge var sat i maskiner m.m. i bedriften. En omstændighed, der var skattevæsenet uvedkommende, men som gav næring til ideen om omdannelse til a/s, der udover at lette den personlige beskatning for ham selv, ville gøre overdragelsen til næste generation enklere og hermed for hans arvinger til sin tid.

Selskabsstiftelsen fandt sted i midten af 1955 med en kreds af familiemedlemmer som tegnere og med Alex Lorentzen som majoritetsindehaver. Som direktør og formand lod han kort efter selskabet erhverve grundarealet til det tidligere »Damgårdens fabrikker« på Lykkegårdsvej 32A. Her var det meningen at opføre helt nye bygninger. Beliggenheden var ganske god, men grunden var fyldt med bygningsrester, nærmest ruiner fra en udbombning. Sådan havde det ligget, si-

den det under besættelsen var blevet både saboteret og schalburgteret. Bygningerne havde rummet bl.a. afkøgeri og benmelsfabrik. Stuehuset fra det meget tidligere landbrug var nogenlunde intakt og beboet. Et større areal var nærmest en frugtplantage. Alt i alt en ret besværlig grund at gøre byggemoden.

En arkitekt blev hyret og planer diskuteret, og belært af års erfaring med driften i gamle bygninger i flere etager stod én ting helt klart, nemlig at ønskedrømmen måtte være én stor flad bygning i ét plan, hvor det afhentede vasketøj skulle snavset ind i den ene ende og rent ud i

den anden ende. Og sådan blev det til trods for, at byggegrunden ikke bød på den helt ideelle løsning, og som et af de første større vaskerier i Danmark flyttede A/S Kolding Dampvaskeri uden for bykernen til et et-plansanlæg, der efter færdiggørelsen blev besøgt af mange interesserede fra branchen.

Det nystiftede aktieselskab måtte som bygherre gå i Folkebanken og åbne en kassekredit til finansiering i byggefasen på 200.000 kr.. Det var nødvendigt, og Alex Lorentzen accepterede, at det var det nye a/s, der påtog sig en så »svimlende« gæld. Prisen for den rå fabriksbygning lå på

Kolding Dampvaskeri efter udflytningen. Foto fra 1958 af Peter Thastum.

220.000 kr., som udgjorde ca. en tredjedel af den samlede investering ved udflytningen. Byggeriet blev påbegyndt den 16. juli 1956, og 3. påskedag, den 23. april 1957 begyndtes produktion, efter at man havde arbejdet i døgndrift i påskeugen med flytningen. Ingen kunder mærkede noget. De gennem årene ophobede problemer med overarbejde, 2-holdsdrift, pladsmangel m.m. skulle hermed være løst én gang for alle – stort set – i hvert fald inden for en overskuelig fremtid.

Forud for byggeriet gik naturligvis ansøgning om byggetilladelse og godkendelse af projektet m.v. herunder om det var hensigtsmæssigt at placere et industriforetagende på dette sted, der udover CF-depotets tilstedeværelse kun var boligkvarter. Nå, men sådan blev det.

Og de moderne omgivelser og bygninger gav uanede muligheder for rationel drift. Ekspansionen fortsatte op gennem de glade tressere. Det geografiske kundeområde dækkede store dele af Syd- og Sønderjylland, således, at den mindste del af omsætningen blev hentet i Kolding by. Det var hensigtsmæssigt at indarbejde navnet KD VASK, som var mere neutralt i nabokøbstæderne, hvor man så skævt til denne udenbys konkurrent. Gennem diverse salg fremstød prioriteredes udlejning af linned og arbejdstøj til alle erhverv med hovedvægten på hotel- og restaurationsbranchen og diverse institutioner, såvel offentlige som private, langt højere end tidligere. I 1960'erne fandtes endnu mange privatejede sociale institutioner, alderdomshjem og lign., som dog efterhånden blev nedlagt eller kun tilladt i offentlig regi. Sammen med de mange husholdningskunder blev det efterhånden en blandet landhandel, der var svær at holde styr på. Kunderne stillede krav til kvalitet, servi-

ce og priser. Medarbejderne stillede krav om højere løn, kortere arbejdstid, længere ferie, helldagsbetaling for skæve helligdage og løn under sygdom, krav, der efterhånden alle blev gennemført og satte dygtigt skub i inflationen.

Af vognparken på 14 stykker kørte 12 i fast rutefart, og medarbejderantallet lå tæt på 100. Der købtes nye og mere arbejdsbesparende maskiner. Automatisering var et kodeord i branchen til imødegåelse af de galopperende lønomkostninger. Kun fantasien satte grænser for kreativiteten hos branchens fabrikker og leverandører af maskiner og udstyr. Utallige, nærmest lidt komiske Storm P-agtige opstillinger så dagens lys i bestræbelserne på at gøre manuel arbejdskraft overflødig. Ofte udstyr, der kort tid efter kunne skrottes til fordel for nyt og mere avanceret.

Det lykkedes at opkøbe stykker af kolonihaverne mod vest, indtil linieføringen for den fremtidige »Vestre Ringgade« var nået. Denne blev endelig droppet i begyndelsen af 1980'erne, men da ville kommunen ikke sælge os yderligere jord fra kolonihaverne, hvis sociale funktion blev vurderet højere end virksomhedens behov for udvidelser. En 3-4 tilstødende parcelhusgrunde blev tilkøbt og bygningsudvidelser – med den sidste i 1977 – blev foretaget en halv snes gange.

Trods udpræget mangel på kvalificeret arbejdskraft i de buldrende tressere med den fulde beskæftigelse og – paradoksalt nok – lokaler, der var ved at være for små mindre end 10 år efter nybyggeriet, kunne omsætningen årligt stige med 15-20% -, og med et suk må man tilføje – delvis som følge af kraftige og nødvendige prisforhøjelser.

Hallen på Lykkesgårdsvej, ca. 1960. Foto: Niels Lisberg.

Med en fortsat tilgang af erhvervs-kunder på leasing/leje-basis udgjorde privatvasken stadig en væsentlig del af produktionen. Men privatvask var besværlig, krævede meget plads og manuel arbejdskraft og var dermed løntung, omkostningsfyldt og beslaglagde en alt for stor del af hele produktionsapparatet. Prisen var efterhånden blevet

“urimelig høj” og privatvasken syntes at påvirke den samlede indtjening i negativ retning.

Et indhug i denne kundegruppe kom af sig selv, idet et af tidens fænomener, de såkaldte selvbetjeningsvaskerier, senere efterfulgt af møntvaskerier tiltrak mange kunder, der ønskede at prøve det nye, der var billigere. Endvidere stigende

salg af hjemmevaskemaskiner, vaskerier i boligkomplekser samt nye forbrugsvaner og mange nye former for tekstiler kom til. En af de nymodens velsignelser var de såkaldte »strygefri« skjorter, der skulle være en kærkommen hjælp til husmoderen, der havde bøvlet med at stryge mandens skjorter. Det havde de fleste stadig udpræget ulyst til, og resultatet var, at de havnede på vaskeriet til sædvanlig behandling. Flipperne havde imidlertid et indlæg af plastic, som smeltede ved vaskeriets høje stryge- og presstemperatur og trængte igennem overfladen, hvorved flippen blev grå og grim. Manden brokkede sig til konen, og hun videre til vaskeriet, der naturligvis måtte frasige sig ethvert ansvar herfor. Men ballade blev der. Senere kom de »prægtige« nylonskjorter, der mistede deres hvide »farve« og gulnede. Ingen af delene var beregnet til udevask. Dette og meget mere gjorde privatvask besværlig og uinteressant.

Ved Alex Lorentzens død i november 1968 overgik ledelsen af virksomheden til undertegnede – sammen med tidens problemer såsom moms, kil-deskat, længere ferie, kortere arbejdstid, fuld beskæftigelse og mangel på arbejdskraft. Hertil kom et enkelt år med lyserøde tal på bundlinien.

I foråret 1970 blev beslutningen taget om at indstille al vask for private sammen med et par andre urentable kategorier. Med denne kolbøtte opstod uundgåeligt rygter om snarlig lukning, selv blandt medarbejderne.

Hen imod slutningen af året var privatvasken fuldstændig afviklet, og de mange faste kunder havde haft mulighed for at finde en anden løsning på deres vaskeproblem. Juleaften 1970 blev nøglen drejet om til indleveringsbutikken på Haderslevvej. Med et vist vemod sagde man farvel til

mange hundrede trofaste privatkunder, husmødre fra alle sociale lag, langt hovedparten behagelige at samarbejde med, men desværre nogle få besværlige og urimelige, og ikke altid med lige god grund. Et par håndfulde vil jeg personlig huske. Men jeg er dem samtidig tak skyldig. På afgørende måde bidrog de til beslutningen om at afskaffe privatvasken.

En helt ny tid var begyndt hermed. I løbet af nogle måneder gik medarbejderstaben ned under 50, rutenettet gik ned fra 12 faste ruter til 7, varevogne blev solgt og afmeldt eller skrottet, utallige småmaskiner i driften var overflødige og diverse tekniske installationer kunne nedlægges. Mængder af papir og tryksager kunne spares, diverse omkostningskonti i bogholderiet faldt drastisk eller kunne helt lukkes. I forbindelse med den stadig kortere arbejdstid blev 5-dages ugen indført, noget, der var meget attraktivt for medarbejderne.

Men markedet for erhvervskunder i alle kategorier var voksende, hvernvingen blev intensiveret betydeligt, og inden udgangen af det følgende regnskabsår var omsætningsnedgangen udlignet. »Udrensningen« gav mulighed for en større og rentabel merproduktion, nye produktlinier, der kunne tilbydes kunder i attraktive kategorier og former til konkurrencedygtige priser.

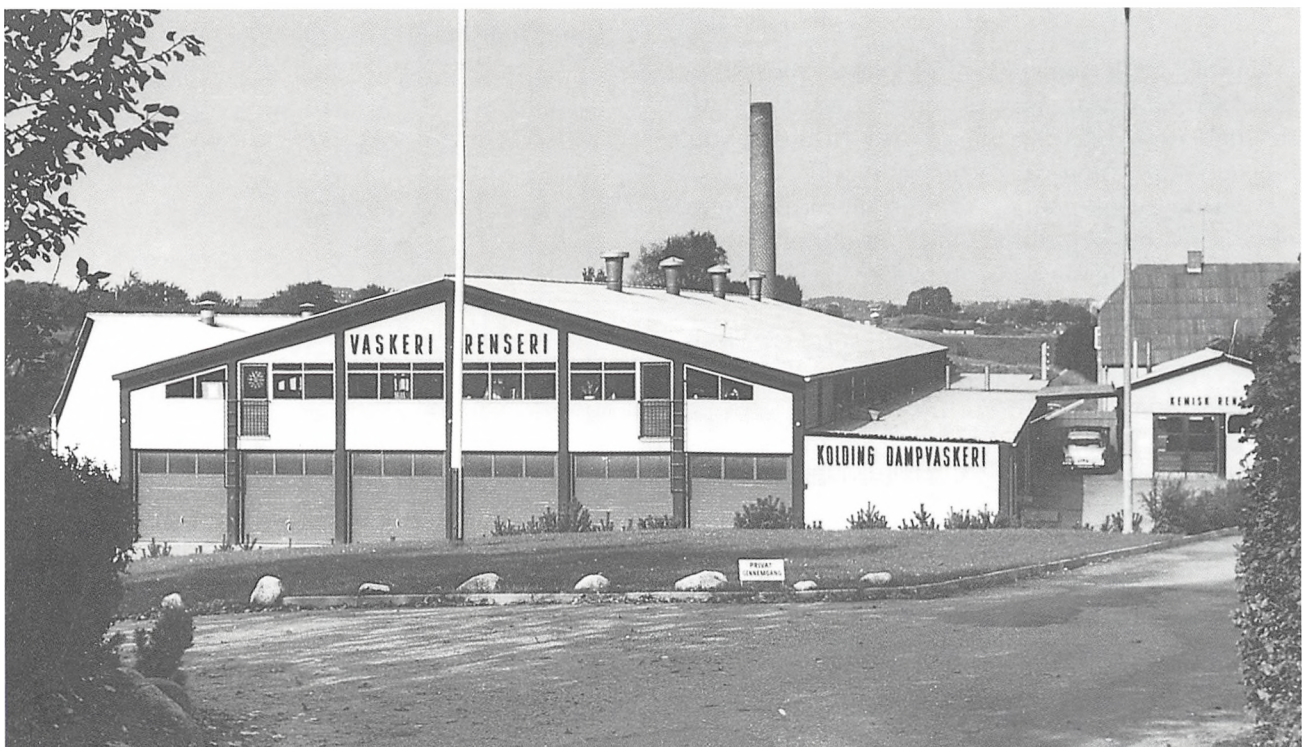
Hensigten var at skabe en industriel vaskeri-virksomhed med levering af linned og tekstiler og forskellige serviceydelser på næsten 100% lejebasis. Det lykkedes godt. Op gennem 1970erne satte KD sig på en væsentlig del af markedet for linnedservice i Syd- og Sønderjylland samt Vestfyn. Hertil kom, at KD fra 1977

indledte overtagelsen af A/S Fredericia Dampvaskeri, der siden generationsskiftet ved Alex Lorentzens død havde været helt selvstændigt.

Netop i 1970'erne forekom en gevaldig koncentration inden for branchen, idet stribevis af seriøse kolleger/konkurrenter blev opkøbt af 2-3 af de store giganter i landet, som herved blev næsten landsdækkende. KD kunne imidlertid forholdsvis uantastet fortsætte en støt kurs helt op igennem det meste af 1980'erne, hvor indtjeningen var særdeles god, god nok til en 100% selvfinansiering, som der var rigeligt brug for til

investering i nye avancerede maskiner og tekniske anlæg samt linnedlagre og udlejningsartikler. En »pengetank« kunne grundlægges og begynde så småt at kaste af sig. I begyndelsen af 1980'erne kunne revisoren lidt drilsk konstatere, at pengetanken gav mere end primærdriften. Renteniveauet var altså godt, men konkurrencen på linnedudlejningsmarkedet, der som oftest gik på prisen, blev stadig skrappere, men KD kunne stort set fastholde sin markedsandel på god kvalitet og service – og endog udvide. Med et top-moderne produktionsapparat kunne

Kolding Dampvaskeri ca. 1965.

virksomheden i midten af 1980'erne behandle en daglig mængde tør-vægt på omkring 10 tons tøj.

I sommeren 1985 havde virksomheden den fornøjelse at kunne fejre den første og formentlig eneste 50-års jubilær, vaskemester Edward Christensen også kendt som medlem af »Eddy's Band«, der i mange år leverede musik i Kolding og omegn til alskens formål. På behørig vis blev jubilaren fejret på Industrien med spisning og underholdning. Denne lejlighed benyttedes til at indhente noget forsømt, nemlig at hylde alle tidligere medarbejdere med 25 år eller mere i ansættelsen. Der var ialt, nogle med henholdsvis 46, 39, 37 og 35 år i firmaet..

Fra 1986 var det igen tid til et generationsskifte, idet børnebørn af Alex Lorentzen havde meldt sig med nye, friske kræfter. En ny firmastruktur blev etableret med dem i den ansvarlige ledelse. De havde begge påbegyndt en tilværelse som hhv. lærer og læge, men efter nogle år i disse erhverv følte de sig mere tiltrukket af at virke i familieforetageriet.

Med store ambitioner og en god portion energi tog 4. generation fat på opgaven med at foretage den nødvendige tilpasning og reorganisering, der er en uomgængelig følge af et generationsskifte, i takt med skærpede konkurrencevilkår, der ikke længere var begrænset til et vist geografisk område, men måtte gælde hele landet. Nye store kapitalkrav måtte imødekommes, og der var hård konkurrence fra »giganterne« Sophus Berendsen og ISS, Med »ærkekonkurrenten«, Vaskeriet Frem havde man fusioneret. En særdeles fornuftig handling for begge parter, og den fælles ledelse gik herefter

på indkøb blandt endnu attraktive selvstændige kolleger, som efterhånden blev lagt ind under den Kolding-baserede »koncern«, der i 1996 kan placere sig som landets 3. største vaskeri-virksomhed. I dag finder leverancer sted både i København og Århus i et ikke ringe omfang.

Såvel indvendige moderniseringer som udvendige tilbygninger har i 1990'erne atter fundet sted ved fabrikskomplekset på Lykkegårdsvej, der sammen med det tidligere Frem's moderne anlæg på Virkelyst rummer hovedparten af produktionen i LEJTEX-vaskerierne a/s.

Noget kunne således tyde på, at det oprindelige Kolding Dampvaskeri kan se frem til 100-årsdagen den 18. februar 2004.